

Блошині рукавиці

Іван Франко

Був собі один цар і мав одну доньку. Донька та була дуже красна і дуже розумна. Коли доросла, почало багато щонайкращих царевичів свататися до неї, та вона не хотіла за жодного йти, бо всі їй видавалися дуже дурними. Що батько їй не казав, – нічого не допомагало. "Не піду та й не піду за такого дурня!" – от і вся її мова.

– Але де ж ти візьмеш розумних, коли всі однакові? – говорив батько.

– Ну, то буду чекати, доки не трапиться такий, якого я хочу.

Чекає вона, чекає, – царевичі приходять і відходять, а жодний їй не до вподоби. А один, сусіднього царя син, дуже сподобав собі царівну, але боявся приступитися, щоб і його не відправила.

Далі, як батько почав дуже наполягати, щоб таки виходила заміж, вона зробила ось яку штуку. Зловила, вибачте, блоху і всадила її в казанок з маслом. Там вона впаслася і виросла така велика, як добрий кіт. Тоді наказала царівна її вбити, зняти з неї шкуру, вичинити і зробити з тієї шкурки рукавички. Розуміється, усе це робилося у найбільшій таємниці. Тоді й каже царівна татові:

– Ну тепер я зроблю вашу волю і вийду заміж лише за того, хто вгадає, з чого оті мої рукавички зроблені.

– Добре, – каже батько і наказав розголосити по всіх краях, що хто вгадає, з чого у царівни зроблені рукавички, той буде її мати за жінку.

Знов пустилися королевичі і царевичі, як до меду, але де там! Жодний не вгадає, і вона зо всіх насміхається, проганяє від себе.

Дійшла до того сусіднього царевича ця чутка, і подумав він собі: щось тут мусить бути неспроста, коли так важко вгадати, з чого ті рукавички.

Рад би і він піти та спробувати щастя, але й боїться: ану ж не вгадає – нажене, та й тоді і вся надія пропаде. Стій, – думає собі, – треба знайти якийсь вихід!

Перебрався він дідом-жебраком і пішов до того міста, де та царівна. Зайшов там на ніч до якогось старого кушніра на краю міста. Ну, як звичайно, стали собі бесідувати. Слово по слову, кушнір почав розповідати про царівну, яка то вона гарна і мудра та хитра: штуку вигадала таку що і світ не чував, і тепер насміхається з бідних паничів.

– Та яку штуку видумала? – питає царевич, нібито ні про що не знає.

– А таку штуку, – відповів кушнір, – що сказала вигодувати блоху, зняти з неї шкуру, а відтак я ту шкуру вичинив і зробив їй з неї рукавички. Отже, вона тими рукавичками всім паничам забиває баки: котрий, каже, вгадає, з чого вони, за того піду. А котрий не вгадає, того проганяє з ганьбою.

"Постій, – думає собі царевич, – тепер я тебе маю! Але й відплачу я тобі за твої насміхання!"

На другий день йде він, переодягнений дідом-жебраком, до царських палаців і просить, щоб його завели до царівни, бо він хотів би спробувати щастя.

Слуги зміряли його очима, що він такий шолудивий та обідраний, але нагнати його не могли, бо мали від царя твердий наказ допускати кожного.

Входить царевич, а царівна, навіть не дивлячись на нього, виставляє руку і питає коротко:

- Вгадуй, з чого це?

Він, розуміється, того не з'якався, приступає, обмацує, обнюхує, а далі каже:

- Бодай ви, пануню, здорові були, та з блохи!

Вона скочила як обпарена, глянула на нього, а то дід-жебрак, шолудивий, обідраний. Аж потерпла вся. Але що було діяти? Отець та інші міністри бачили те все, і годі їй було взяти назад своє слово.

- Ну, доню, - каже цар, - чого ти хотіла, те й маєш! Вибирала ти, вибирала, та й от що вибрала, бери ж тепер, що тобі суджено!

Бачить вона, що не жарти, - погодилася. Хочуть того діда перебрати по-панськи, та ба, ні, він не дається.

- Я жебрак з діда-прадіда, куди мені до панського одягу! Який тут стою, такий і до шлюбу піду!

Що цар напросився, що царівна налютувалась і наплакалась - нічого не допомогло, мусила таки з дідом шлюб брати. А скоро по шлюбі дід і каже:

- Ну, жінко, тепер ваше панування скінчилося, тепер переходите на мій хліб і мусите йти зі мною за жебраним хлібом!

Скидайте свої панські плаття й одягайтеся в таке, в яким я ходжу, бо нам панський одяг не до лиця.

Знов просьби, знов плачі - ні, непорадна година з дідом, як уперся, так на своєму і стоїть.

Вже цар давав йому гроші і поле, і хати - так ні, не хоче та й не хоче.

- Я дід-жебрак, і не треба мені від вас нічого. Тільки жінку я від вас беру, бо вона мусить іти зі мною, а своє добро сховайте собі! Мое добро - торба й палиця, більше ніякого добра мені не потрібно!

Тоді цар розгнівався страшно на зятя і на доньку та й каже:

- Та, коли так, то ідіть же собі, куди хочете, і не показуйтеся мені на очі, і не признавайтесь до мене! Не хочу ні чути, ні знати про вас!

А дідові це байдуже. Він почепив собі і жінці по дві торби на плечі, палиці в руки та й пішов з нею у світ за жебраним хлібом.

Ішли вони, ішли, аж зайшли до того міста, де був того царевича, а її мужа, батько. Царевич вибрав собі якусь нужденну хатку на краю міста, ліплону з глини, з одним віконцем, та й каже:

- Це мого діда і прадіда хата, тут будемо жити. Я буду ходити по селах і містах за хлібом, а ти будь дома, вари, пери, пряди сусідам за гроші, бо гріх і тобі задарма хліб їсти.

Живуть вони так день за днем. А він все рано встане, торби на плечі та й хильцем-хильцем до царського двору, до свого батька. Розповів батьку все, як йому вдалася

штука і яка добра жінка із тієї царівни зробилася, як його слухає і любить. Старий цар так утішився, що й годі! Ну, загадали вони аж тепер справляти велике царське весілля. Листи пишуть до усіх царів і королів, щоб з'їжджалися на гостину, а в дворі ріжуть, печуть, смажать таке, що запахи аж по цілім місті ідуть.

Отже ж, одного вечора приходить царевич до своєї халупи, до жінки, приносить трохи хліба, але мало. Вона дає йому якусь юшку, він того не хоче їсти.

- Чому ти що ліпшого не звариш? - до неї.

- Та звідки я візьму ліпшого? - каже вона. - Ти приносиш мало, а я запрясти не можу, важко тепер із заробітками, та й не звикла я до того.

- Ну, постій, нараджу я тобі зарібок, - каже він. - Є тут у мене ще трохи грошей, то я накуплю тобі питва, чарок і пляшок, сиди в хаті та шинкуй!

- Добре.

Пішов він рано знов ніби на жебри, а вона сидить в хаті і шинкує. Аж він живенько побіг до сво'їх вояків і каже кільком:

- Там на краю міста шинкарка торгує, ідіть і наробіть їй збитків!

Тим лиш подавай таке! Пішли до шинку, накричали, посуд побили, не заплатили нічого та й пішли. Приходить чоловік вечором, а вона сидить та й плаче.

- Що тобі? - питає він.

- Та от, - каже вона, - якісь тут жовніри прийшли, посуд побили і не заплатили нічого.

- Ну, кепська з тебе шинкарка, - каже він, - але не бійся, я вже зумію позбутися злиднів. На завтра треба буде інакше зробити. Я тобі ще за решту куплю горшків, сядеш собі в місті та й будеш продавати.

- Добре.

А раненько він знов побіг, наказав кільком воякам сісти на коней і наробити тій гончарці збитків. Ті - на коней, їдуть ніби повз неї, - аж тут один за іншим вдарає коня - ніби кінь сполошився, та між горшки: всі дочиста потовкли.

Вечором приходить той додому, а жінка плаче.

- Що тобі? - питає він.

- Та от, - розповідає вона, - нещастя моє з тими жовнірами. Над'їхали якісь на конях, коні їхні сполошилися - всі горшки перетовкли.

- Ну, ну, - каже він, - не плач, якось-то буде. А от я тобі пораджу інший зарібок. Навідалась би ти до царського двору! Чув я, що там велику гостину готують, то допомогла б трохи на кухні: води принести, замести, дров підкласти - то все-таки і сама поїла б чогось доброго, і мені принесла б. Ану, піди завтра!

Що тій бідній робити? На другий день прибрала в хаті та й пішла. Прийняли її там: порядкує вона, носить воду, дрова, кухню замітає, м'ясо на рожнах обертає. Правда, кухар їсти не шкодував, а ввечері, коли вона вже збиралася йти додому і просила, щоб дав їй дечого і для чоловіка, він казав понасипати їй у дванадцять маленьких горщиків потроху всякої страви. Як же тут те забрати? - міркує вона, а кухар порадив їй, щоб понанизувала усі ті горщики на полотно й оперезалася ними, - це було б найкраще.

Зробила вона так і вже збирається іти, аж тут царевич крикнув до неї, щоб занесла до покою гостям води. Вхопила вона срібну коновку і несе. А там уже музика грає, танець починається. Царевич став перед нею та й дивиться, а вона не пізнає його, навіть їй не на гадці, щоб то міг бути її чоловік.

- А чия ти, молодице? - питає царевич.

- А тут одного діда, що живе на краю міста.

- Але ти, як бачу, гарна, - зовсім би тобі не годилося бути дідовою жінкою. Я б не знати за що заклався б, що ти й танцювати вмієш.

- Та де мені до танцю, - відмовляється вона, а тут сама аж тремтить зі стиду і страху.

- Ану, спробуймо! Гей, музики! - крикнув царевич, ухопив її, музика заревіла, а він давай з нею танцювати. Та бідна опинається, він нею крутить і сюди, і туди, уся страва в горщиках, що у неї поприв'язувані до пояса, розливається, обляпала її від ніг до голови - але царевич не зважає. Гості регочуться, а її все лице горить зі встиду, а далі як заплаче, та тому до ніг, щоб її пустив. Тоді він змилювався, підняв її та й питається:

- А що, ти мене не пізнаєш? - Вона дивиться на нього та й нічого не каже. - А то відколи у нас такий закон, щоб жінка чоловіка не пізнавала? Я ж твій чоловік, а ти моя жінка!

Тут він розповів їй про все, як це усе сталося, наказав її зараз переодягти по-царськи. Аж тут її батько над'їхав - ну, то, певно, що здивувався, коли побачив свою доньку царівною, бо він же її віддав за діда.

Там то вже бал був, можете собі уявити! Вилами молоко їли, по борщучовнами плавали! І я там був, мед-вино пив; по бороді текло, а в роті сухо було.